

Ida-Virumaa tasakaalustatud arengu ja õiglase ülemineku toetamiseks Euroopa Liidu järgmisel eelarveperioodil

Lugupeetud peaminister

Ida-Virumaa on Eesti jaoks strateegilise tähtsusega piirkond nii majanduslikult kui energiajulgeoleku, geopoliitilise tasakaalu ja ühiskondliku sidususe seisukohalt. Euroopa Liidu kliimaeesmärkidest ja põlevkivisektori ümberkujundamisest tulenevad muutused mõjutavad Ida-Virumaad ulatuslikumalt kui ühtegi teist maakonda Eestis. Samal ajal pole piirkonna majandusstruktuur jõudnud veel piisavalt mitmekesistuda ning sotsiaalmajanduslikud riskid väheneda määrani, mis võimaldaks lõpetada riigi eritähelepanu. Pigem võivad piirkonna sotsiaalmajanduslikud probleemid negatiivsete demograafiliste protsesside tagajärjel hakata uuesti võimenduma. Ajutise projektipõhise tähelepanu asemel vajab Ida-Virumaa programmilist riiklikku strateegilist partnerlust, millega toetada piirkonna pikaajalist, stabiilset ning õiglast üleminekut toetavat poliitikat.

1. Vajadus jätkata Ida-Virumaa arenguprogrammi

Ida-Virumaa ei ole üksnes suurimaid regionaalseid arenguväljakutseid koondav maakond Eestis, vaid on oluline piirkond kogu riigi julgeoleku, majandusarengu ja ühiskondliku sidususe seisukohast, seda võimendab geopoliitiline paiknemine Euroopa Liidu ja NATO idapiiril. Piirkonna eripäraks on ajalooline sõltuvus põlevkivitööstusest ning sellest lahtiütlemisega kaasnev tööstusliku ümberkorralduse mõju sisemajanduse kogutoodangule, tööhõivele ja sissetulekutele ning piirkonna sisemistele arenguerinevustele.

Lisaks iseloomustab Ida-Virumaad elanikkonna kiire vähenemine ja vananemine, kõrgem tööpuudus ja vaesusrisk ning asjaolu, et mitmes siinses omavalitsuses moodustavad valdava osa elanikkonnast vene emakeelega ja vene kultuuri taustaga inimesed. See seab riigile suurema vastutuse tugevdada maakonnas ühiskondlikku sidusust, tõsta usaldust Eesti riigi vastu ning tagada kvaliteetne eestikeelne haridus.

2. Riikliku ja kohaliku tasandi koostöine vastutus Ida-Virumaa tuleviku eest

Õiglase ülemineku territoriaalne kava, Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2023-2035 ning Ida-Virumaa tegevuskava 2030 näevad ette uute ettevõtlusvaldkondade arendamist, kõrge lisandväärtusega tööstuse kasvu, teadus- ja arendustegevuse tugevdamist, tööjõu ümberõpet, kogukondade ja elukeskkonna arendamist ning kohalike

omavalitsuste võimekuse suurendamist. Õiglase Ülemineku Fondi meetmed on toonud piirkonda uusi investeeringuid, toetanud ettevõtlust ja käivitanud kogukondlikke algatusi. Paraku ei ole need ümberkorraldused veel lõppenud. Töökohtade struktuurne muutus riiklike energiapoliitiliste otsuste mõjul jätkub ka järgmise kümnendi jooksul, seda olukorras, kus üleminekuperioodi seniste tegevuste jätkusuutlikkus pole veel kaugeltki tagatud, piirkonna sotsiaalmajanduslik haavatavus püsib ning vajadus tugevdada julgeolekut ja toimepidevust isegi kasvab.

Seetõttu on vältimatult vajalik jätkata Ida-Virumaal õiglase ülemineku põhimõtete teostamist ka pärast Euroopa Liidu eelarveperioodi lõppu 2027. aastal. Selline lähenemine on kooskõlas strateegiaga "Eesti 2035", regionaalpoliitika programmiga 2024-2027, Euroopa Liidu Õiglase Ülemineku Fondi määrusega ning Euroopa roheleppe eesmärkidega.

3. Ettepanekud Eesti Vabariigi Valitsusele

3.1. Koostada Ida-Virumaale pikaajaline riiklik arengulepe aastani 2040 ja säilitada piirkonnale erimeetmed ettevõtluse ja tööhõive toetamiseks.

Tagada selleks eraldiseisev riiklik rahastus, mis võtab arvesse Ida-Virumaa eripära ning sisaldab regionaalselt eristuvaid paindlikke meetmeid ettevõtluskeskkonna arendamiseks ning uute investeeringute tegemiseks, kaasates kohalikke omavalitsusi ja kogukondi.

3.2. Kujundada Ida-Virumaast Eesti julgeoleku ja rohepöörde pilootpiirkond koos vastava strateegilise investeeringute programmiga, mille elluviimine hõlmab energiajulgeolekut, kriisikindlat taristut, ringmajandust, kaitsetööstust, erinevaid rohetechnoloogiaid ja rahvusvahelist koostööd uute tööstusharude arendamiseks. Selleks on vajalikud toetused ja maksusoodustused Ida-Virumaale tehtavatele investeeringutele ning ettevõtjate ja teadusasutuste koostöö tugevdamine. Oluline on tagada kõrgem toetuse määr Ida-Virumaa projektidele.

3.3. Suurendada investeeringuid inimestesse, et vähendada kohaliku tööjõu oskuste mittevastavust uutele vajadustele, ning tagada spetsialistide järelkasv. Prioriteediks on ümber- ja täiendõpe, noorte tugevam sidumine piirkonnaga, eestikeelse hariduse kvaliteet, kogukondlik lõimumine, kohalike liidrite ning kogukondade toetamine.

3.4. Tugevdada kohalike omavalitsuste jätkusuutlikkust kohalike teenuste säilitamisel ja elukeskkonna arendamisel, innovatsioonikeskkonna arendamisel ning uute investeeringute kaasamisel. Tagada riigi ja Euroopa Liidu kriisikindlust ja toimepidevust toetavates projektides omaosaluse madalam määr Ida-Virumaa kohalikele omavalitsustele.

3.5. Suurendada riigi kohalolekut Ida-Virumaal, eriti pidades silmas piiriregiooni geopoliitiliselt tundlikke aspekte, ühtlasi lõpetada riigiasutuste ja -spetsialistide jätkuv väljaviimine Kirde-Eestist.

3.6. Tugevdada Ida-Virumaa elukeskkonna kvaliteeti ja piirkonna atraktiivsust spetsialistidele, sealhulgas noortele peredele ja uutele elanikele mõeldud riiklikult toetatud eluasemepoliitika kaudu. Toetada kaasaegsete üürimajade, taskukohaste elamispindade ja terviklike elukeskkonna arenduste rajamist piirkondadesse, kus töökohtade loomine ja investeeringud eeldavad kvalifitseeritud tööjõu olemasolu.

3.7. Luua Ida-Virumaa jaoks eraldi finantsinstrumendid ja riskijagamise meetmed investeeringute toetamiseks piiriregioonis, sh riiklikud garantiid, madalama omafinantseeringu võimalused, ning laiendada MES-i ja EIS-i laadseid meetmeid ettevõtluse, eluasemete ja strateegiliste investeeringute toetamiseks.

(allkirjastatud digitaalselt)

Dmitri Dmitrijev
juhatuse esimees

Teadmiseks:

Eesti 200 fraktsioon

Eesti Keskerakonna fraktsioon

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon

Eesti Reformierakonna fraktsioon

Isamaa fraktsioon

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon